GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף, מועד נבצרים תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 22261
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22261

הוראות לנבחן

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי ההנחיות.
בשאלון זה שני חלקים: חלק א (פרק ראשון) וחלק ב (פרק שני, פרק שלישי, פרק רביעי).
משך הבחינה: משך הזמן המוקצב לשני חלקי השאלון הוא שלוש שעות ללא הפסקה.
לחלק א מוקצבת שעה אחת בלבד. כשתסיים לענות על חלק א, אף אם לא הסתיימה השעה, מסור למשגיח את מחברת הבחינה, את ספר הלימוד ואת כותרות יחידות ההוראה "איך יכול אדם", וקבל ממנו את חלק ב של השאלון.
אין לחזור לחלק א לאחר מסירת מחברת הבחינה למשגיח.
חלק א
א. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בחלק זה פרק אחד.
עליך לענות על שאלה אחת מפרק זה.
פרק ראשון — (1×⅓33) — סך הכול ⅓33 נקודות.
ב. חומר עזר מותר בשימוש: 1. ספר הלימוד שאושר בנושא מלחמת העולם השנייה, טוטליטריות ושואה.
בספר יכולים להיות סימונים במדגש (מרקר) או בעיפרון, אך לא הערות בכתב, וכן סימונים של תקופות או נושאים באמצעות מדבקות (סימניות) הבולטות מן הספר.
2. עותק מודפס של כותרות יחידות ההוראה "איך יכול אדם".
כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.
שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי ההנחיות.
חלק ב
א. משך הבחינה: שעתיים.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בחלק זה שלושה פרקים.
בחר בשני פרקים וענה על שאלה אחת מכל פרק שבחרת (לכל שאלה — ⅓33 נקודות).
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

תשובות סופיות

חלק א – פרק ראשון – מלחמת העולם השנייה והשואה (33⅓ נקודות)

שאלה 1

א. המעבר מדמוקרטיה למשטר נאצי (טוטליטרי) בא לידי ביטוי בחיסול המוסדות והחירויות הדמוקרטיים. שלוש דוגמאות מן הקטע: (1) ה"גלייכשלטונג" – האחדת כל מוסדות המדינה והחברה ואיושם בנאצים: "ההליך שבו אוישו בנאצים כל הרשויות, המשרדים המקומיים, העסקים הגדולים ומועצות המנהלים של הארגונים והאיגודים" – "בעזרת חוקים ותקנות"; (2) ביטול עצמאות מערכת המשפט ושלטון החוק: קביעות השופטים "בוטלה", והם נעשו "שופטי העם" ש"אינם צריכים להקפיד על ציות לחוקים"; (3) חיסול הפלורליזם הפוליטי – משטר של מפלגה אחת: "המפלגות נעלמו ופורקו – קודם מפלגות השמאל, אחר כך מפלגות הימין". (חלופות: טרור ומחנות ריכוז ושלילת חופש הביטוי – "מחנות הריכוז היו כעת ממוסדים ואנחנו התבקשנו... לנצור את לשוננו"; רדיפת יריבים ואנשי רוח ושלילת אזרחותם – "הוצאו אל מחוץ לחוק ואזרחותם נשללה".)

ב. מטרות המדיניות כלפי היהודים בשנים 1933-1938 (שלוש): הפרדה ובידוד של היהודים מן החברה הגרמנית ("טוהר הגזע"); שלילת זכויותיהם ומעמדם האזרחי והשוויוני; דחיקתם מן הכלכלה ונישולם מרכושם; עידוד ולחץ להגירה מגרמניה – הפיכת גרמניה ל"נקייה מיהודים". מקור מספר הלימוד: למשל חוקי נירנברג (15 בספטמבר 1935) – חוק אזרחות הרייך והחוק להגנת הדם הגרמני והכבוד הגרמני (איסור נישואים ויחסי אישות בין יהודים לגרמנים, איסור העסקת משרתות גרמניות מתחת לגיל 45) – מדגים את מימוש מטרת ההפרדה ושלילת המעמד האזרחי.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

שאלה 2

א. שתי מטרות מוצהרות בקטע: (1) מטרה בריאותית – בידוד היהודים כדי להגן על האוכלוסייה הפולנית מפני מגפות: "אזור נגוע במגֵפה"; "בידוד הרמטי של היהודים הוא חיוני להגנת האוכלוסייה הפולנית בפני מגפת הטיפוס"; (2) הגנה על היהודים: "החומות הן לשם הגנה על יהודים מפני התפרעויות" מצד הפולנים. מטרה אמיתית אחת (על פי הידע): ניצול כלכלי של היהודים – עבודת כפייה ונישול (חלופות: ריכוז היהודים כשלב ביניים לקראת "פתרון" עתידי; בידוד היהודים מן הסביבה ומן העולם; הדלדלות והכחדה הדרגתית ברעב ובמחלות). מקור חזותי מספר הלימוד: למשל תצלום של עובדים יהודים בבית מלאכה ("וֶרסוֹרְט") בגטו לודז' המייצרים עבור הגרמנים – מדגים את מימוש מטרת הניצול הכלכלי.

ב. תחומי פעילות – דמיון: גם היודנראט וגם מדריכי תנועות הנוער פעלו לשמירת צלם אנוש: חינוך ותרבות, עזרה לנזקקים. הבדל: היודנראט ניהל את כל תחומי החיים בגטו (מזון, דיור, בריאות, תעסוקה, סדר באמצעות המשטרה היהודית) וביצע את הוראות הגרמנים (רישום, מיסים, גיוס לעבודת כפייה ולגירוש); מדריכי תנועות הנוער עסקו בחינוך ערכי של בני הנוער, בעיתונות מחתרתית, בקשר בין גטאות (קשריות) ובהמשך בהקמת מחתרות ובהובלת המרד. קשיים – דמיון: שניהם פעלו בתנאי רעב, צפיפות, מחלות ובידוד ובסכנת ענישה, ופעילות חינוכית ותרבותית נעשתה במידה רבה בחשאי. הבדל: היודנראט – הנהגה כפויה במגע ישיר עם הנאצים, שעמדה מול דילמות קשות (רשימות לעבודה ולגירוש) ונחשפה לביקורת הציבור; מדריכי תנועות הנוער – הנהגה וולונטרית ללא מגע ישיר עם הנאצים, שהתקשתה להשיג נשק ולגבש תמיכה בדרך המאבק ולתת לבני הנוער תקווה ומשמעות מול ההשמדה.

שאלה 3

א. מטרות "הסדר החדש": שליטה גרמנית באירופה לפי היררכיה גזעית – הגזע הארי בראש והעמים הסלאביים "תת־אדם" המשרתים אותו; כיבוש "מרחב מחיה" במזרח וגרמניזציה שלו; ניצול משאבי הארצות הכבושות לטובת גרמניה ומאמץ המלחמה. גירוש אוכלוסייה – גירוש מאות אלפי פולנים (ויהודים) מן השטחים שסופחו לרייך (וארתגאו, דנציג–פרוסיה המערבית) אל הגנרלגוברנמן ויישוב גרמנים אתניים במקומם – קידם את מטרת "מרחב המחיה" והגרמניזציה. חיסול האינטליגנציה – רצח ומאסר של מורים, אנשי דת, מדענים ואנשי ציבור פולנים (למשל מאסר פרופסורים מאוניברסיטת קרקוב בנובמבר 1939) – נועד להשאיר את העם הפולני חסר הנהגה ותרבות, המון של עובדים פשוטים המשרתים את הגרמנים, ולמנוע התנגדות לאומית. (חלופה: עבודות כפייה – מיליוני עובדים מארצות הכיבוש הובאו לרייך – ניצול כלכלי ומימוש ההיררכיה הגזעית.)

ב. דפוס ההתייחסות בקטע: עמידה מן הצד – רוב המנזרים לא ראו בהצלת ילדים יהודים משימה שלהם: "הצלת ילדים יהודים לא עמדה בראש מעייניהם של ראשי המנזרים". שניים מן המניעים: (1) מצוקה ומחסור – עדיפות לבני העם הפולני: המנזרים "התמלאו עד אפס מקום" ביתומים קתולים, "עניי עמך קודמים", והיה צורך "להתחלק עימם במעט שהיה להם"; (2) פחד מן העונש: "מתן מקלט לילדים יהודים היה כרוך בסיכון כל שוכני המנזר" (בפולין עונש מוות על עזרה ליהודים); (חלופה: ריחוק ואדישות – "לא קשרו המנזרים קשרים עם היהודים, ולא עניין אותם כלל המתרחש בגטאות"). מקור מספר הלימוד המדגים דפוס אחר: למשל מקור על פעילות "ז'גוטה" – המועצה לעזרה ליהודים בפולין (מסוף 1942) ועל אירנה סנדלר, שהבריחה ילדים מגטו ורשה והסתירה אותם – דפוס של עזרה והצלה; או עדות על הרצח בידוובנה (יולי 1941) – דפוס של שיתוף פעולה.

חלק ב – פרק שני – לאומיות וציונות (33⅓ נקודות)

שאלה 4

א. המאפיינים המלכדים את בני הלאום: טריטוריה (מולדת) משותפת; שפה משותפת; עבר והיסטוריה משותפים; תרבות, מסורת ודת משותפות; תודעה לאומית ושאיפה משותפת לעתיד – עצמאות ואחדות; סמלים לאומיים. שלושה בקטע: (1) טריטוריה – "איטליה צריכה לכלול בתוכה את היבשת ואת חצי האי שבין הים שמדרום והאזור העליון של האלפים מצפון..."; (2) שפה – האיים "שלפי שפת התושבים הם איטלקיים, ולכן עליהם להיות חלק מן האחדות המדינית"; (3) תודעה ושאיפה משותפת לעצמאות ולאחדות – "אחוות כל בני העם, המשוכנעים שהייעוד של איטליה הוא להיות אומה", "אחת ומאוחדת, בלתי תלויה ועצמאית". (חלופה: סמלים – הדגל "לבן, אדום וירוק" והסיסמה.)

ב. שלושה מאפיינים של מנהיגי התנועות הלאומיות: בני המעמד הבינוני ומשכילים (עיתונאים, סופרים, משפטנים) שמנהיגותם נשענת על כישורים ולא על ייחוס; מנהיגים כריזמטיים, בעלי חזון ותוכנית, שהאמינו ביכולתם לשנות את המציאות; שימוש באמצעים מודרניים לגיוס ההמונים ולהפצת הרעיון (עיתונות, ספרים, אספות, ארגונים) ופעילות דיפלומטית מול המעצמות. אצל הרצל: משכיל – דוקטור למשפטים, עיתונאי (כתב "נויה פרייה פרסה" בפריז), סופר ומחזאי, בן משפחה בורגנית; שימוש באמצעים מודרניים – "מדינת היהודים" (1896), הקונגרס הציוני הראשון בבזל (1897) והקמת ההסתדרות הציונית, השבועון "די ולט", פגישות עם הקיסר וילהלם השני (1898) ועם הסולטן עבדול חמיד השני (1901). (חלופה: כריזמה וחזון – "אם תרצו אין זו אגדה").

שאלה 5

א. כיבושי נפוליאון: הפיצו ברחבי אירופה את רעיונות המהפכה הצרפתית – ריבונות העם, שוויון בפני החוק (קוד נפוליאון 1804); צמצמו את מספר המדינות בגרמניה ובאיטליה (פירוק האימפריה הרומית הקדושה 1806, ברית הריין, ממלכת איטליה) ונתנו טעם של אחדות; השלטון הזר עורר התנגדות לאומית (פיכטה, "נאומים אל האומה הגרמנית" 1807–1808; ההתקוממות בספרד 1808). תוצאות המהפכה התעשייתית: עיור והגירה מן הכפר לעיר ערערו את הזהויות המקומיות והמסורתיות ויצרו צורך בזהות חדשה – הלאום; צמיחת הבורגנות שרצתה שוק מאוחד, חוקים, מטבע ומידות אחידים (איחוד המכס הגרמני 1834); אמצעי תקשורת ותחבורה (דפוס, עיתונות, רכבות) והשכלה המונית הפיצו את הרעיון הלאומי. (חלופה: רעיונות ההשכלה – תבונה, זכויות טבעיות, ריבונות העם (רוסו), שוויון וחירות – ערערו את הלגיטימיות של השלטון השושלתי והעמידו את העם כמקור הריבונות.)

ב. גורם ייחודי ראשון – האנטישמיות המודרנית (הגזענית) ואלימותה: הפוגרומים ברוסיה בשנים 1881–1882 ("סופות בנגב") וחוקי מאי (1882); פרשת דרייפוס (1894) – הוכיחו שהיהודים אינם רצויים גם כשהם מתבוללים, והובילו למסקנה שהפתרון הוא מדינה לאומית (פינסקר, "אוטואמנציפציה" 1882; הרצל). גורם ייחודי שני – כישלון האמנציפציה וההתבוללות: במערב אירופה קיבלו היהודים שוויון זכויות (צרפת 1791, גרמניה 1871) אך לא התקבלו בחברה; ברוסיה לא קיבלו אמנציפציה כלל – ולכן הבינו רבים שאין פתרון לשאלת היהודים בתוך העמים. (חלופה: הקשר ההיסטורי והדתי לארץ־ישראל – הכמיהה לציון שנשמרה בתפילות ובמסורת, "חובבי ציון".)

שאלה 6

א. שני שינויים במפה המדינית: (1) התפרקות השליטה העות'מאנית בבלקן והקמת מדינות לאום – סרביה, רומניה ומונטנגרו (עצמאות בקונגרס ברלין 1878), בולגריה (עצמאות 1908), אלבניה (1912); (2) התפרקות האימפריות הרב־לאומיות בסוף מלחמת העולם הראשונה והקמת מדינות לאום – פולין (שבה לקום ב־1918), צ'כוסלובקיה, ממלכת הסרבים, הקרואטים והסלובנים (לימים יוגוסלביה), אוסטריה והונגריה כמדינות נפרדות, ארצות הבלטיות ופינלנד. שינוי בחברה: זהות לאומית קודמה מעל הזהות המקומית, הדתית והמעמדית – באמצעות חינוך ממלכתי בשפה הלאומית, שירות צבאי חובה וסמלים לאומיים; ומנגד – הדרת מיעוטים לאומיים והתגברות האנטישמיות.

ב. התיישבות: הקמת צורת התיישבות חדשה – הקבוצה (דגניה, 1910), יישוב שיתופי של פועלי העלייה השנייה על אדמת הקרן הקיימת לישראל; התרומה: עבודה עברית והגשמה עצמית, "יהודי חדש" העובד את אדמתו, התאמה לתנאי הארץ ולמחסור בהון, הרחבת גבולות ההתיישבות (חלופות: מושבות העלייה הראשונה – ראשון לציון, ראש פינה, זכרון יעקב (1882); הקמת תל אביב, 1909). ביטחון: הקמת "בר־גיורא" (1907) ו"השומר" (1909) – שמירה עברית במקום שומרים זרים; התרומה: הגנה עצמית כמשימה לאומית, שינוי דימוי היהודי הגלותי, שמירה על הקרקע והתיישבות באזורים מרוחקים, תשתית לארגוני ההגנה בהמשך. (חלופה בתחום החברתי־פוליטי: הקמת מפלגות הפועלים "הפועל הצעיר" ו"פועלי ציון" (1905–1906) והמאבק על "כיבוש העבודה".)

חלק ב – פרק שלישי – המאבק על הקמת מדינת ישראל (33⅓ נקודות)

שאלה 7

א. הבדל: שביתת נשק היא הסכם זמני להפסקת הלחימה – מצב המלחמה אינו מסתיים, אין הכרה הדדית, וקווי שביתת הנשק אינם גבולות קבע מוכרים; הסכם שלום מסיים את מצב המלחמה, כולל הכרה הדדית, גבולות קבע ויחסים תקינים (שגרירויות, מסחר). מדוע לא נחתם שלום: מדינות ערב סירבו להכיר בקיומה של ישראל, והתבוסה נתפסה אצלן כהשפלה; ויכוח על הגבולות (ערב דרשו נסיגה לפחות לגבולות החלוקה, ישראל רצתה לשמור על הקווים שהשיגה); ויכוח על בעיית הפליטים (ערב דרשו את שיבתם, ישראל סירבה); מנהיגים ערבים חששו מדעת הקהל בארצם (רצח המלך עבדאללה, 1951). ועידת לוזאן (1949) נכשלה.

ב. הצד הערבי: התמוטטות מערכות השלטון וההנהגה בחברה הפלסטינית והאנרכיה – "ביטאה בשלב הראשון את התמוטטות מערכות השלטון בחברה הפלסטינית ואת האנרכיה שהשתלטה עליה"; בריחה המונית בשלב הראשון – "אוכלוסייה שלמה קמה ועזבה את מקום מחייתה"; פלישת צבאות ערב והפיכת המלחמה למלחמת קיום. הצד היהודי: בשלב השני צה"ל פינה וגירש והרס כפרים – "פינה צה"ל את האוכלוסייה הערבית או גירש אותה והרס את כפריה, כדי למנוע את חזרתה"; תפיסת המלחמה כמלחמת קיום – "המלחמה הייתה לחיים או למוות"; ההחלטה למנוע שיבה – "מדינת ישראל אינה יכולה להתיר לערבים לחזור לבתיהם: הבריחה הייתה לפליטות".

שאלה 8

א. הוקמה (אוקטובר 1945): ממשלת הלייבור ובווין המשיכו במדיניות הספר הלבן וסירבו לפתוח את שערי הארץ לניצולי השואה; לכן התאחדו ההגנה (והפלמ"ח), האצ"ל והלח"י למאבק משותף ומתואם נגד הבריטים, בכפוף להנהגת היישוב – כדי לאלץ את בריטניה לשנות את מדיניותה, לאפשר עלייה והתיישבות ולקדם מדינה. פורקה (קיץ 1946): לאחר "השבת השחורה" (29.6.1946) – מעצר מנהיגי הסוכנות ואלפי אנשים וחיפושי נשק; לאחר פיצוץ מלון המלך דוד בידי האצ"ל (22.7.1946, 91 הרוגים) – זעזוע וביקורת; הנהגת היישוב החליטה להפסיק את המאבק המזוין ולהתמקד בהעפלה, בהתיישבות ובמאבק המדיני, וההגנה פרשה מן התנועה.

ב. מטרות: הצלת ניצולי השואה מן המחנות באירופה והבאתם לארץ; הגדלת היישוב היהודי לקראת מדינה; שבירת מדיניות הספר הלבן ומאבק בבריטים; עירור דעת הקהל העולמית ולחץ על בריטניה. אקסודוס (יולי 1947, כ־4,500 מעפילים): (1) עוררה את דעת הקהל העולמית וחשפה את מדיניות בריטניה כאכזרית – ניצולי שואה הוחזרו לצרפת ומשם לגרמניה (המבורג); (2) חברי ועדת אונסקו"פ ראו את הורדת המעפילים בכוח בנמל חיפה – הדבר השפיע על המלצתה לסיים את המנדט ולהקים מדינה יהודית (וכך תרם להחלטת החלוקה).

שאלה 9

א. תקופה מוצעת: התקופה הראשונה (מ־30 בנובמבר 1947 עד סוף מרס 1948) – יוזמה ערבית ומגננה יהודית. נימוק: התקפות על יישובים, על השכונות המעורבות ועל התחבורה; היישובים המבודדים וירושלים היהודית (כ־100 אלף איש) נותקו; "משבר מרס 1948" – אבדות כבדות בשיירות, חוסר נשק וכוח אדם, וארה"ב נסוגה מתמיכה בחלוקה והציעה נאמנות. אירוע: אסון שיירת יחיעם (27 במרס 1948) או שיירת נבי דניאל / מצור ירושלים. חלופה: התקופה השלישית (15 במאי – 11 ביוני 1948) – פלישת צבאות ערב: המצרים הגיעו לעד הלום וכבשו את יד מרדכי וניצנים, נפילת הרובע היהודי, הסורים בדגניה.

ב. מטרות (שתיים מתוך): השתלטות על השטח שהוקצה למדינה היהודית בתוכנית החלוקה ועל היישובים היהודיים שמחוצה לו; השתלטות על הדרכים והבטחת הקשר בין היישובים (כולל פריצת הדרך לירושלים); היערכות להדיפת פלישת צבאות ערב הצפויה לאחר 15 במאי 1948 – יצירת רצף טריטוריאלי וביטחון בעורף. הישג: כיבוש חיפה (21–22 באפריל 1948) – ובו הנמל; או מבצע נחשון ופריצת הדרך לירושלים (אפריל 1948); או כיבוש טבריה, צפת, יפו.

חלק ב – פרק רביעי – סוגיות נבחרות בתולדות מדינת ישראל (33⅓ נקודות)

שאלה 10

א. מתיחות בגבול הסורי (מאבק על מקורות המים, הפגזות על יישובי העמק, פעולות פתח; קרב האוויר ב־7 באפריל 1967); הידיעה הכוזבת של ברית המועצות (מאי 1967) על ריכוז כוחות ישראלי בגבול סוריה; צעדי נאצר: הכנסת צבא מצרים לסיני, סילוק כוח החירום של האו"ם, סגירת מצרי טיראן (22 במאי 1967) – עילה למלחמה; בריתות צבאיות מצרים–סוריה ומצרים–ירדן (30 במאי) ותחושת כיתור; כישלון הדיפלומטיה בתקופת ההמתנה ורטוריקה ערבית מאיימת – מכה מקדימה של ישראל ב־5 ביוני 1967.

ב. תוצאה: כיבוש שטחים נרחבים בשלוש חזיתות במהירות – השלטים "אל עריש", "עזה" (סיני ורצועת עזה), "ג'נין", "חברון", "ירושלים" (יהודה, שומרון ומזרח ירושלים), "רמת הגולן"; החייל צועד מעל השלטים כל כך מהר ש"ההיסטוריה" לא מספיקה לרשום. השפעה: אופוריה, גאווה לאומית וביטחון עצמי – החייל המחויך, השמש המחייכת; או איחוד ירושלים. השפעה נוספת: שליטה על אוכלוסייה פלסטינית גדולה ויכוח פוליטי על עתיד השטחים וראשית ההתיישבות; עומק אסטרטגי; פריחה כלכלית; ניתוק יחסים בידי ברית המועצות ומזרח אירופה והתקרבות לארה"ב; החלטה 242 ו"שלושת הלאווים" בח'רטום.

שאלה 11

א. גורמים ונסיבות: רצון מצרים וסוריה להחזיר את השטחים שאבדו ב־1967 (סיני, רמת הגולן); שיקום הכבוד הערבי אחרי ההשפלה ב־1967; הקיפאון המדיני – יוזמות סאדאת (1971) לא קודמו, וסאדאת ביקש לשבור את הקיפאון ולהביא את המעצמות להתערב; חימוש סובייטי ותיאום מצרי–סורי, הפתעה ביום הכיפורים 6.10.1973; בצד הישראלי – "הקונספציה" ותחושת העליונות והביטחון העצמי שאחרי 1967, שהביאו לזלזול באויב ולאי־גיוס מילואים בזמן. בקריקטורה: השלטים "אל עריש" ו"רמת הגולן" – השטחים שמצרים וסוריה רצו להשיב; או החייל המחויך והשמש – האופוריה וההערכה העצמית המופרזת שהולידו את הקונספציה.

ב. שיקום הגאווה הלאומית בזכות צליחת התעלה וכיבוש קו בר־לב ("ניצחון" שנחגג ב־6 באוקטובר); מעבר מברית המועצות לארצות הברית ופתיחת תהליך מדיני: הסכם הפרדת הכוחות (ינואר 1974) והסכם הביניים (ספטמבר 1975), פתיחה מחדש של תעלת סואץ (יוני 1975); ביקור סאדאת בירושלים (נובמבר 1977), קמפ דייוויד (1978) והסכם השלום (מרס 1979) – החזרת סיני כולו (עד אפריל 1982); מנגד – הוצאה זמנית מן הליגה הערבית ורצח סאדאת (1981).

שאלה 12

א. בתקופה הקולוניאלית נהנו היהודים מהגנת השלטון האירופי, משוויון משפטי (בחלק מן המדינות) ומחינוך מודרני (אליאנס), ורבים התקרבו לתרבות האירופית; התנועות הלאומיות הערביות זיהו אותם עם השלטון הזר ועם הציונות. עם העצמאות נעלמה ההגנה, הלאומיות הערבית והאסלאם הפכו לבסיס הזהות, והסכסוך עם ישראל החריף את העוינות – מעמד היהודים הורע, הם הופלו ונחשדו, ורובם היגרו. דוגמה – מרוקו: עצמאות ב־1956; הגבלת היציאה, ניתוק הקשר הדואר עם ישראל (1959) והצטרפות לליגה הערבית (1958); עלייה חשאית ("המסגרת"), טביעת "אגוז" (ינואר 1961); "מבצע יכין" (1961–1964) – כ־97 אלף עולים.

ב. (1) הקמת המדינה וחוק השבות (1950) – מדיניות עלייה פתוחה ("קיבוץ גלויות") ומבצעי עלייה מאורגנים בידי המדינה והסוכנות; (2) מניעים ציוניים ודתיים־משיחיים – הכמיהה לציון וההתלהבות מהקמת המדינה; (3) הסכסוך הישראלי–ערבי – עוינות, רדיפות וחקיקה נגד יהודים בארצות ערב (עיראק, מצרים אחרי מבצע קדש 1956); מקובל גם: ניצולי שואה ומצוקה במזרח אירופה ופתיחת השערים בידי המשטרים הקומוניסטיים לפרקים (פולין 1956–1957, רומניה).

שאלה 13

א. (1) שיקול ביטחוני – פיזור האוכלוסייה ויישוב אזורי הגבול והספר כדי לבסס את השליטה בשטח, למנוע הסתננות וחזרת פליטים (מושבי עולים, "מן האונייה לכפר", עיירות פיתוח); (2) שיקול כלכלי – פיתוח החקלאות והתעשייה, ייצור מזון לאוכלוסייה הגדלה, פיזור מן המרכז הצפוף ופתרון בעיות דיור ותעסוקה (מעברות, עבודות דחק); (3) שיקול לאומי־חברתי – "כור ההיתוך": יצירת חברה ישראלית אחידה, לימוד עברית (אולפנים), צה"ל ומערכת החינוך כסוכני קליטה; מקובל גם: השיקול הדמוגרפי־ציוני – עלייה בלתי סלקטיבית וקיבוץ גלויות.

ב. (1) תנאי מגורים ופרנסה קשים – מעברות של אוהלים, פחונים ובדונים, ללא תשתיות, הצפות בחורף, עבודות דחק ואבטלה; בעיירות הפיתוח ובמושבי העולים – ריחוק מהמרכז, מחסור בתעסוקה ובשירותים; (2) קשיים חברתיים־תרבותיים – "כור ההיתוך" פגע במסורת ובמבנה המשפחה, תחושת זלזול ואפליה (בעיקר בקרב עולי ארצות האסלאם), פערים חברתיים ומחאה (ואדי סאליב, 1959).

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history